

Bacheloroppgave 2016

Seksuelle overgrep mot barn

Du må tro det for å kunne se det

Amalie Johanne Elstrand Kjøllesdal
04.05.2016
Kandidatnummer: 4692
Antall ord: 10.312

«Det at barn tier, betyr ikke at de ikke vil snakke om det de tenker på. Det betyr kanskje at de trenger en voksen som tør å bryte isen først.» (Maja Michelsen 2014).

Innhold

Forside	0
1.0. Innledning.....	4
1.1. Valg av tema.....	4
1.2. Problemstilling	4
1.3. Valg av metode.....	5
1.4. Avgrensning	5
1.5. Begrepsavklaring.....	5
1.5.1. Barn	5
1.5.2. Seksuelle overgrep.....	6
1.6. Oppgavens disposisjon	7
2.0. Metode.....	8
2.1. Hva er metode?.....	8
2.2. Valg av metode.....	8
2.3. Presentasjon av litteratur og litteratursøk	9
2.4. Kildekritikk	9
3.0. Teoretisk perspektiv og utgangspunkt.....	10
3.1. Sosialpolitiske rammer	10
3.1.1. Aktuelle lover	10
3.1.2. Regjeringens strategi	11
3.1.3. Barnehusene	11
3.2. Om seksuelle overgrep	11
3.2.1. Statistikk og omfang.....	11
3.2.2. Ulike tegn	12
3.2.3. Konsekvenser	12
3.3. Hvorfor er det vanskelig å fange opp overgrepserfaringene?.....	13
3.3.1. Barnevernansattes overlevelsesstrategier	13
3.3.2. Det tverrfaglige samarbeidet	14
3.3.3. Kompetanseutvikling.....	15
3.3.4. Tabuisert kultur	16
3.4. Sosialarbeiderens ferdigheter i samtale med barnet	17
3.4.1. Hvordan få den gode samtalen?	17
3.4.2. Ansattes kunnskaper om seksuelle overgrep.....	18
4.0. Drøfting	19
4.1. Hvilke hindringer står i veien for å fange opp overgrepserfaringer hos barn?.....	19

4.1.1. Du ser det ikke før du tror det	19
4.1.2. Hindringer i loven.....	20
4.1.3. Tverrfaglig samarbeid	22
4.2. Hva kan gjøres for å fange opp barna som utsettes for seksuelle overgrep?.....	25
4.2.1. Mer kunnskap og utdanning	25
4.2.2. Kampanjearbeid og bryting av tabuet.....	26
4.2.3. Stedet hvor overgrepserfaringene kan bli fanget opp	28
4.3. Hvordan kan ansatte i barneverntjenesten snakke med barna om overgrepene?.....	29
4.3.1. «Hvis du ikke spør, klarer jeg ikke å fortelle»	29
4.3.2. Barnevernet i møte med barnet.....	29
5.0. Avslutning	31
Litteraturliste	32
Selvvalgt pensum	36

1.0. Innledning

Seksuelle overgrep mot barn er et utbredt problem og et svært aktuelt tema i dagens samfunn. Verdens helseorganisasjon (WHO) går så langt at de omtaler seksuelle overgrep som et globalt folkehelseproblem (Aftenposten 2013). Fokuset rundt tematikken har økt de siste årene. Blant annet har regjeringen utarbeidet en strategi for å bekjempe vold og seksuelle overgrep mot barn (Barne- og likestillingsdepartementet 2013; Harsem 2012). Barn er ikke i stand til å forstå det som skjer, og Kari Killén (2009) hevder at jo nærere forhold det er mellom overgriper og det utsatte barnet, desto større vil de psykiske og fysiske helsemessige konsekvensene kunne være. Siri Søftestad (2005) påpeker at de fleste seksuelle overgrep skjer innad i familien, og utføres av tillitspersoner i barnets nettverk.

1.1. Valg av tema

I min oppgave har jeg valgt temaet omsorgssvikt og fokuserer på fenomenet seksuelle overgrep mot barn. Temaet er aktuelt og interesserer meg, samtidig som jeg føler at vi ikke har lært nok om det på studiet. Derfor ønsker jeg å finne ut mer om hva profesjonelle kan gjøre for å se barna bedre, hvordan de kan fange opp barna og bli bevisst eventuelle hindringer. Jeg velger å se det fra ansatte i barneverntjenesten sitt perspektiv, grunnet at jeg selv skal bli sosialarbeider. Det kan gjøre meg mer oppmerksom på utfordringer i praksis. Søftestad skriver i sin doktoravhandling at flesteparten av barnevernansatte har lite eller ingen erfaring med å jobbe med seksuelle overgrep (Søftestad 2013). Derfor ser jeg viktigheten av å skrive om temaet. Seksuelle overgrep er et tabuisert samfunnsproblem, og Halldis Leira mener derfor at problemene blir usynliggjort og ikke snakket om (Leira 2003:153).

1.2. Problemstilling

Problemstillingen min er: «*Hvordan kan ansatte i barneverntjenesten fange opp overgrepserfaringer hos barn?*».

Jeg har utarbeidet problemstillingen på bakgrunn av flere faktorer. For det første har jeg lite kunnskaper om problemstillingen, og ønsker derfor å tilegne meg mer kunnskaper. For det andre har jeg lest flere bøker som viser at barneverntjenesten ikke klarer å fange opp

overgrepserfaringene (Gangdal 2011; Harsem 2012). Det har gjort meg nysgjerrig på hva som hindrer de ansatte i barneverntjeneste i å fange opp erfaringene. Den siste faktoren er den samfunnsmessige betydningen av problemstillingen. Jeg tror det er store mørketall når det kommer til seksuelle overgrep mot barn. Derfor ønsker jeg å se nærmere på dette.

1.3. Valg av metode

Jeg velger å benytte meg av litteraturstudie, det vil si at jeg kommer til å bruke både teori og forskning for å belyse problemstillingen. Fokuset her er å vurdere om informasjonen jeg finner er god nok, og om den er relevant for oppgaven.

1.4. Avgrensning

Ved å bruke «fange opp» i problemstillingen ønsker jeg å få tak i overgrepserfaringene til barna. Fokuset er på de barna som allerede er i kontakt med barnevernet, enten om det gjelder konkrete mistanker om seksuelle overgrep, eller vedrørende noe annet. Det finnes ingen fasitliste på symptomer som barna får, men de kan gjemmes bak en oppførsel som vekker bekymring. Seksuelle overgrep er ofte godt skjult og vanskelige å avdekke.

Videre velger jeg å ikke sette et klart skille mellom incest og seksuelle overgrep. Incest innebærer seksuelt samkvem i nære relasjoner (Søftestad 2008). Grunnen for mitt valg er at 9 av 10 opplever at overgriper er kjent, og jeg velger derfor å fokusere nettopp på dette (Thoresen & Hjemdal 2014).

Jeg velger å se bort ifra ulike kulturer, psykisk utviklingshemning, alkohol og religion grunnet plassmangel.

1.5. Begrepsavklaring

1.5.1. Barn

Barnevernloven legger til grunn at alle under 18 år er barn, og omfattes derfor av loven. Straffeloven definerer den seksuelle lavalderen som 16 år. Jeg velger å se bort fra

straffelovens seksuelle lavalder, og fokuserer på aldersgruppen fra 0-18 år, siden barnevernet da fortsatt har ansvar for barna (Barnevernloven 1992, Straffeloven 2005).

1.5.2. Seksuelle overgrep

Det finnes ingen entydig definisjon på seksuelle overgrep mot barn som inneholder alle forholdene som er av avgjørende betydning for å forstå fenomenet. Spørsmål om konkrete handlinger, hyppighet, varighet, grovhetsgrad, konteksten det skjer i samt forholdet mellom barn og overgriper er medvirkende (Søftestad 2005). Det er forskjellige definisjoner for ulike kontekster: en politijurist vil benytte seg av straffeloven, mens en barnevernsansatt vil se på symptomer og skader. Det er to kriterier som ligger til grunn, uansett definisjon:

- Hva slags seksuell kontakt har blitt utført?
- Hvilken relasjon er det mellom fornærmede og overgriper?

Det skilles mellom den juridiske og den sosialpsykologiske definisjonen. Den juridiske definisjonen fremgår av straffelovens kapittel 19. Loven deler inn i tre grovhetsgrader: seksuelt krenkende handlinger eller annen uanstendig atferd, seksuell handling og seksuell omgang. Seksuelt krenkende handlinger er handlinger som å vise barn pornofilmer, eller bli tvunget til å se foreldrene ha sex. Ved seksuell handling kommer fysisk kontakt inn i bildet, eksempel onanere den voksne eller kyssing. Den mest grove formen er seksuell omgang. Det er handlinger hvor det inkluderer vaginal, oral og anal stimulering og inntrenging hos barnet. Loven får her med hele spekteret av seksuelt krenkende handlinger, og har dermed en god definisjon av fenomenet. Det skilles mellom slektskap og ubekjentskap (Poulsson 1992). Om fornærmede er under 14 år er straffen mye strengere. Villfarelse om alder utelukker ikke straffeskyld (Kvelling 2012).

I 1980 kom Henry Kempe med en sosialpsykologisk definisjon på seksuelle overgrep:

«Med seksuelle overgrep eller seksuell utnyttning mener vi at avhengige og utviklingsmessig umodne barn og ungdommer trekkes inn i seksuelle handlinger som de ikke helt forstår, som de ikke kan komme seg ut av, eller som de ikke har tilstrekkelig kunnskap eller erfaring til å gi sitt begrunnende samtykke til, eller som krenker familierollens sosiale tabuer» (Henry Kempe sitert i Poulsson 1992:13).

Den sosialpsykologiske definisjonen går ut på at seksuelle overgrep skjer ut fra overgriperens behov, på bekostning av barnets behov. På den måten blir overgriper ansvarlig for de utførte handlingene. Overgriper har definisjonsmakten, og barnet er en del av regimet. Definisjonene fokuserer på at barnet ikke forstår det som skjer, overgriper misbruker sin maktposisjon, krenker barnets integritet, ulovlige handlinger eller sosiale tabuer (Søftestad 2005).

Jeg velger å benytte meg av straffelovens og den sosialpsykologiske definisjon av seksuelle overgrep, hvor fokuset er på alle former for seksuell krenkelse, og at det er overgriper som er ansvarlig og har definisjonsmakten.

1.6. Oppgavens disposisjon

Metoden jeg har brukt i oppgaven blir presentert under punkt 2. Det blir skrevet om hva metode er, mine metodevalg, presentasjon av litteratur samt kildekritikk. I tillegg kommer jeg til å beskrive hvordan jeg har gått frem for å finne relevant pensum og stoff.

Punkt 3 omhandler relevant teori for oppgaven. Først presenteres de sosialpolitiske rammene, ulike lover og barnehusene. Videre blir overlevelsesstrategier, tverrfaglig samarbeid, kompetanseutvikling og tabuet presentert. Avslutningsvis blir fokuset på den gode samtalen med barnet.

Under punkt 4 vil det som framkom av teoridelen bli drøftet. Her ønsker jeg å se nærmere på hvordan sosialarbeidere kan fange opp overgrepserfaringer hos barna.

I avslutningen kommer jeg til å samle trådene i oppgaven for å oppsummere hva jeg har kommet frem til gjennom dette studiet om hvordan overgrepserfaringer kan fanges opp.

2.0. Metode

2.1. Hva er metode?

Metode er et begrep som stammer fra det greske ordet *methodos* som betyr «å følge en bestemt vei mot et mål» (Johannessen, Tuft & Christoffersen 2011:29). Det er en forskningsprosess som forteller hvordan man burde fremskaffe eller etterprøve kunnskap. Det stilles krav om at det skal være sant, gyldig og holdbart (Dalland 2012:83). Metodelæren veileder om hvordan man kan samle inn, behandle og analysere data (Hellevik 2009:12). Metode deles i kvalitativ og kvantitativ. Den kvalitative metoden brukes når man innhenter informasjon, eksempel data i form av tekst, mens den kvantitative er noe man kan telle opp, eksempel en spørreundersøkelse (Hellevik 2009).

I min oppgave har jeg valgt å benytte meg av den kvalitative metoden. Det handler om å se meninger og sammenhenger mellom fenomener, men også om samfunnsmessige forhold og prosesser som er sentralt i et samfunn preget av endringer (Johannessen et al. 2011). Metodevalget innebærer å anvende empiri og teori. Empiri stammer fra det greske ordet *empeiria* og betyr prøve eller forsøk. Hermeneutikken er teorien om tekstforståelse. Det innebærer å fortolke en tekst, og å skape mening ut av det som leses (Hellevik 2009).

2.2. Valg av metode

Jeg har valgt å belyse problemstillingen min med litteraturstudie. I en litteraturstudie brukes bøker, artikler, forskningsrapporter og andre kilder for å fordype seg i kunnskapen som allerede eksisterer (Dalland 2012). Det vil si at andre allerede har skrevet og forsket på temaet, og jeg kommer til å benytte meg av deres funn i min oppgave. Svakheten ved denne metoden er at jeg kommer til å tolke litteratur og data på min måte, slik at jeg kan bevege meg litt bort fra den opprinnelige meningen (Dalland 2012). Oppgaven er basert på en hermeneutisk analyse, altså er kunnskap sosialt konstruert og forandrer seg og fornyes gjennom sosial interaksjon (Søftestad 2013).

For å finne ut utvalgte data er gyldige, må validiteten og reliabiliteten legges til grunn. Validitet betyr gyldighet, og med det forstår jeg at innsamlet data må være relevant for problemstillingen. Reliabilitet handler om pålitelighet, altså om funnene er troverdige (Hellevik 2009). For å få høy validitet, kreves høy reliabilitet. Derfor har jeg benyttet mye av

den nyeste litteraturen, og de stedene hvor litteraturen er litt eldre, har jeg sjekket fakta opp mot nyere kilder. Dette er med for å sikre oppgavens troverdighet. Kvaliteten på oppgaven er derimot avhengig om jeg klarer å samle inn relevante og troverdige kilder, samt drøfte de opp mot problemstillingen (Dalland 2012).

2.3. Presentasjon av litteratur og litteratursøk

Jeg har tatt utgangspunkt i forskningen til Siri Søftestad, men også brukt litteratur fra blant annet Kari Killén, Svein Mossige, Inga Marte Thorkildsen, Øyvind Kvello og Halldis Leira. Andre viktige kilder har vært NOU-rapporter, samt ulike lover som opplæringsloven, barnehageloven og barnevernloven. Det fremkommer i opplæringsloven og barnehageloven at forvaltningsloven legges til grunn, og det kommer jeg til å ta utgangspunkt i drøftingsdelen.

I prosessen for innhenting av relevant litteratur har jeg benyttet meg av søkemotorer som oria.no og idunn.no. I tillegg har jeg søkt på regjeringen.no for å få tak i NOU-rapporter. Her brukte jeg søkeord som «seksuelle overgrep», «omsorgssvikt» og «tabu». Oppgaven tar hovedsakelig utgangspunkt i norsk litteratur, og det finnes mye relevant litteratur om temaet. Søftestad har jobbet med seksuelle overgrep siden 1993, og har dermed mye gode kunnskaper. Hun er stor på dette feltet, og er derfor en av mine hovedkilder.

2.4. Kildekritikk

For å finne ut om en kilde er sann og troverdig brukes metoden kildekritikk. Her må kildene som har blitt innhentet for oppgaven bli vurdert og karakterisert. Gjennom kildekritikk er det viktig å stille seg kritisk til kildematerialet samt kriterievalg under utvelgelsen (Dalland 2012). Utøvelse av kildekritikk kan være å stille seg kritisk til når kilden er utgitt. For å knytte det opp mot min egen oppgave har jeg benyttet meg av en kilde av eldre dato. Eksempelvis er Mossiges rapport fra 1998, men ved hjelp av andre og nyere kilder har jeg fått bekreftet at mye av det som står der, kan anses som troverdig. I tillegg har jeg benyttet meg mest av primærlitteratur, altså originalartikler hvor forskeren presenterer sitt arbeid, fremfor sekundærlitteratur, altså tolkninger av andres arbeid (Dalland 2012). Gjennom tolkninger kan flere poeng fra forfatteren forsvinne, og jeg har derfor valgt å gå til primærlitteraturen. Jeg anser derfor kildene mine som relevante og gyldige.

3.0. Teoretisk perspektiv og utgangspunkt

3.1. Sosialpolitiske rammer

3.1.1. Aktuelle lover

I tillegg til straffeloven er det flere viktige lover å ta med, blant annet barnevernloven. Lovens formål fremkommer i § 1-1:

*«- å sikre at barn og unge som lever under forhold som kan skade deres helse og utvikling, får nødvendig hjelp og omsorg til rett tid,
- å bidra til at barn og unge får trygge oppvekstvilkår (Barnevernloven 1992)».*

Fokuset er at barnet skal ha en trygg og god oppvekst. Om det er bekymring angående barnets situasjon, er det barnevernets plikt til å foreta en undersøkelse. Det er flere ulovfestede prinsipper, blant annet det biologiske prinsippet og prinsippet om barnets beste. Etter innføring av grunnlovens kapittel E, er menneskerettighetene gitt et styrket grunnlovsmessig vern. Prinsippet om barnets beste er kodifisert i grunnlovens § 104, noe som styrker dets betydning. Likevel står det biologiske prinsippet sterkt. Det å vokse opp i egen familie er viktig, og senere i oppgaven skal det ses nærmere på om det kan være et hinder for å fange opp overgrepserfaringene til barna (Barnevernloven 1992, Grunnloven 1814).

FNs barnekonvensjon ble vedtatt i 1989, og er vesentlig for barns rettigheter. Barn er en sårbar gruppe, og trenger ikke bare husly, men trygghet, god omsorg og å bli behandlet som et individ med rettigheter. Konvensjonen har 41 artikler, og artikkel 3, 12 og 19 er av betydning for problemstillingen. De handler om barnets beste, rett til å uttrykke sin egen mening og rett til beskyttelse mot eksempelvis vold og seksuelle overgrep (UNICEF 2014). Barnet skal dermed bli hørt i sin sak og barnevernet må handle på vegne av barnets beste.

Når det gjelder det tverrfaglige samarbeidet er opplæringsloven og barnehageloven viktige. Lovene pålegger lærere og barnehageansatte å samarbeide med barnevernet ved mistanke om omsorgssvikt. Å melde bekymring til barnevernet er en viktig faktor.

3.1.2. Regjeringens strategi

Strategien *Barndommen kommer ikke i reprise* har som mål å bekjempe vold og seksuelle overgrep mot barn og unge. For å oppnå målet må tabuet brytes og kunnskapen økes. I tillegg må barneperspektivet styres. Barna skal føle seg ivaretatt, sett og hørt. Innspillene deres skal ha betydning for utforming av tiltak (Barne- og likestillingsdepartementet 2013:8).

Tjenestene skal jobbe tverrfaglig for å ivareta barnets beste. I strategien har regjeringen lagt fram 42 tiltak for å bekjempe vold og seksuelle overgrep.

3.1.3. Barnehusene

Knut Storberget er initiativtaker, og de første barnehusene ble åpnet i 2007 i Hamar og Bergen. Barnehusene er i regi av staten, og er et tverrfaglig kompetansetilbud. Tilbudet er for barn som har vært utsatt for vold og seksuelle overgrep. Tanken bak er å sikre barn et godt og helhetlig behandlingstilbud hvor alt er samlet på ett sted. Derfor er medisinske undersøkelser, dommeravhør og terapi i hvert barnehus. Så langt har det blitt opprettet ti barnehus rundt i Norge, og det er stor pågang med saker. Barnehusene sikrer rask hjelp samt behandling (Statens barnehus 2008). Opprettelsen av barnehusene er en viktig brikke i satsning til Barne- og likestillingsdepartementet (2013). Kompetansehevingen er med på å ivareta barna på en bedre måte.

3.2. Om seksuelle overgrep

3.2.1. Statistikk og omfang

I en nasjonal tverrsnittundersøkelse fra 2014 fremkommer det at mer enn en av fem kvinner oppgir å ha blitt utsatt for seksuelt overgrep før fylte 18 år. Blant mennene var det nesten en av ti. Av disse var det 10,2 % av kvinnene og 3,5 % av mennene som hadde opplevd overgrep før fylte 13 år. Det er presisert at overgriper er minst fem år eldre enn fornærmede (Thoresen og Hjemdal 2014:14). Det viser at jenter er utsatt dobbelt så ofte for seksuell kontakt i denne alderen. Fokuset er på uønsket seksuell kontakt der fornærmede ikke har samtykket eller klart å stoppe det. Mange barn blir utsatt, og en av tre har aldri fortalt om overgrepene til andre. Dermed er hemmeligholdelse et stort problem. Det kan være av betydning for hvorfor det er

få meldinger om seksuelle overgrep. Som oftest er overgriper kjent – enten venner, nabo, familie eller lærer. Kun 14 % opplever at overgriper er ukjent. Gutter opplever i større grad å bli utsatt for seksuelle overgrep av en ukjent overgriper (Thoresen og Hjemdal 2014:86).

Cirka 17 % av de seksuelle overgrepene mot gutter, blir utført av en kvinnelig overgriper. Når det gjelder jenter er overgriper i 99% av tilfellene menn (Bufdir 2015). Både gutter og jenter kan oppleve at overgriper er av samme kjønn som dem selv. Likevel er det ikke alltid overgriperne voksne. 30 % av seksuelle overgrep mot barn under 18 år ble utført av andre i samme alder (Kjellgren 2009). Overgrepstallene er urovekkende høye. Samtidig kan man anta at det er store mørketall. Av alle meldingene som ble meldt til barnevernet i 2014 var det kun 1,2 % som omhandlet seksuelle overgrep (Bufdir 2016). Sammenholdt med tverrsnittsundersøkelsen fra 2014 tyder dette på at mørketallene er høye.

3.2.2. Ulike tegn

Barnet kan fremvise både psykiske og fysiske tegn. Likevel finnes ingen entydig fasitliste. Psykiske tegn kan være depresjon, spiseforstyrrelser, angst- og tvangslidelser og psykoser. Selvskading, merker på kroppen og sårhet i underlivet er eksempler på fysiske tegn (Søftestad 2008:119). Det er lettere å fange opp yngre barn som har blitt utsatt for seksuelle overgrep. Ofte fremviser en seksualisert atferd, og fokuserer på kjønnsorganene. De handler uten å tenke over at de oppfører seg rart (Kvelling 2012).

3.2.3. Konsekvenser

Overgrep påført av en som står barnet nær er særdeles skadelig for barnet. Barn opplever overgrep ulikt. Det er ulike faktorer som er av betydning for hvordan barnet forholder seg til en slik hendelse. For eksempel alder, utviklingsnivå og støtte fra omgivelsene (Barne- og likestillingsdepartementet 2013:87; Borgen et al. 2011). Til tross for at barnet har blitt utsatt for seksuelle overgrep, kan barnet klare seg godt senere i livet. Likevel har ikke alle barn de samme forutsetningene. Seksuelle overgrep kan resultere i helsemessige konsekvenser som PTSD (posttraumatisk stress syndrom), angstlidelser, depresjon og atferdsvansker. Om barnet ikke får hjelpen det trenger kan vanskene bli langvarige, i verste fall kroniske (American

Academy of Child and Adolescent Psychiatry sitert i Barne-, likestillings- og inkluderingsdepartementet:87).

3.3. Hvorfor er det vanskelig å fange opp overgrepserfaringene?

Å fange opp overgrepserfaringer hos barn er vanskelig av flere grunner. Mossige (1998) peker på at det ikke er et klart skille mellom barna som har blitt utsatt for seksuelle overgrep og de som har opplevd vold. Tegnene barna viser kan minne om vansker som skyldes andre sterke belastninger. Derfor er det vanskelig å vite om det er seksuelle overgrep eller vold som ligger bak oppførselen (Søftestad 2008). Samtidig kan barnevernansattes overlevelsesstrategier, det tverrfaglige samarbeidet, kompetansen og tabuet komme i veien.

3.3.1. Barnevernansattes overlevelsesstrategier

Kari Killén poengterer at ansatte i barneverntjenesten vegrer seg for å ta realiteten inn over seg, og prioriterer høyest å ta vare på seg selv (Killén 2009). Det er smertefullt å slippe inn angsten, aggresjonen, tomheten og sorgen barna går med. Hun presenterer ulike overlevelsesstrategier for de ansatte: overidentifisering, bagatellisering, problemforflytning, projisering av utilstrekkelighet, introjisering og handlingslammelse eller uhensiktsmessig aktivitet, distansering og ansvarsfraskrivelse, reduksjon av kompleksiteten, normtenkning og rolleforvirring og rollebytte. Alle er av betydning i arbeidet med å fange opp overgrepserfaringer hos barn, men grunnet plassmangel velger jeg å fokusere på noen få.

Overidentifisering med foreldrene er en vanlig beskyttelsesmekanisme for sosialarbeideren. Det er en projektiv identifisering hvor vedkommende tillegger foreldrene egne følelser, egenskaper og holdninger fremfor å se situasjonen som den er (Killén 2009:69). I tillegg kan det være utfordrende å akseptere foreldrene for hvem de er. Sosialarbeideren kan lukke øynene for deres dårlige sider. Dette hindrer ansatte i å se realiteten, noe som gjør det vanskeligere å se barnet.

Når ansatte overidentifiserer seg med foreldrene, er det lett å bagatellisere at barnet er i fare. Flere distanserer seg fra barnets smerte og lidelse ved å lukke ute det negative og kun fokusere på det positive. Derfor vil vurderingen av barnets situasjon og behov til tider falle ut av helhetsbildet (Killén 2009:72). De reduserer kompleksiteten og formidler til barnet at de

ikke orker å ta deres virkelighet inn over seg. Det kan føre til at barnevernansatte tror at alt går bra med barnet, mens barnet skriker etter hjelp (Killén 2009:72). At barnet kontinuerlig utsettes for følelsesmessige belastninger blir glemt bort. Ofte benekter barnet hendelsen, og det forsterker barnevernsarbeiderens inntrykk av at barnet beskyttes. I realiteten er det heller den profesjonelle som beskyttes fremfor barnet. Kempe mente at benekting er en fase i arbeid med overgrep, mens Killén mener det er en prosess som man kontinuerlig må hankses med, i seg selv og i samfunnet (Kempe sitert i Killén 2009:66). Inga Marte Thorkildsen presiserer at barnet kan ikke bli sett før man klarer å tro at det faktisk skjer (Thorkildsen 2015).

Projisering av utilstrekkelighet innebærer en følelse av å være inkompetent. Sosialarbeideren kan bli subjektiv, urolig og provosert over følelsen av å være udugelig. Det kan føre til at barnet ikke blir spurt spesifikt om overgrepssproblematikken fordi flere vegrer seg for å ta handlingsvalg (Killén 2009:74, Sjøftestad 2008). Den ansatte i barneverntjenesten kan føle på en faglig begrensning hvor kunnskapene ikke strekker til, og ønsker å unngå situasjonen. Følelsen av nederlag gjør at skylden blir lagt over på foreldrene (Killén 2009).

Kort oppsummert bruker ansatte i barneverntjenesten dermed flere livredningsbøyer for å komme seg trygt i havn med sin egen sikkerhet i behold.

3.3.2. Det tverrfaglige samarbeidet

Samhandlingsreformen er en helsereform som legger til grunn å gi rett behandling, på rett sted, til rett tid. For å klare det trengs personell med riktig kompetanse i alle ledd. Reformen ble iverksatt 1. januar 2012 og er et viktig skritt i riktig retning av å fokusere på kompetanseutvikling og det tverrfaglige samarbeidet (Meld. St. 47 (2008-2009):1). Fokuset i reformen er på helsetjenester, og omfatter derfor ikke skoler og barnehager. Skoler og barnehager anses som viktige for problemstillingen, og kommer til å være en viktig del i drøftingen om det tverrfaglige samarbeidet under neste kapittel. Uten samarbeid fra skoler og barnehager får ikke barneverntjenesten vite om barna som sliter. Mye av det som står i samhandlingsreformen er derfor relevant for det tverrfaglige samarbeidet mellom barneverntjenesten, skolen, barnehagen, politiet og helsevesenet.

Et godt samarbeid skaper et sikkerhetsnett som gjør det lettere å fange opp de som trenger hjelp. De ulike aktørene har sin kjernekompetanse, og når de jobber sammen blir det dermed en helhet som dekker kunnskaper på relevante områder. Reformen fokuserer på de som ikke

har tilstrekkelig fagkompetanse innenfor det feltet de jobber i, og har et stort budsjett på å fylle disse hullene. I tillegg må krav om utdanning settes for å sikre robuste fagmiljøer. Selv om det primært er helsevesenet som er omtalt i samhandlingsreformen, er det relevant for det tverrfaglige samarbeidet hvor ikke bare helsetjenester er involvert (Meld. St. 47 (2008-2009):1).

Regjeringens strategi (2013) påpeker at det er et behov for et helhetlig perspektiv. Barn skal få rett hjelp til rett tid, og om nødvendig fra flere instanser samtidig (Barne-, likestillings- og inkluderingsdepartementet 2013:121). Det skal handles på vegne av barnets beste.

Informasjon må deles, og det må avklares hva som skal til for å skape gode samarbeidsrelasjoner. Målet er tettere samarbeid mellom de ulike aktørene. Samtidig kan det skape en utfordring personvernmessig (Barne-, likestillings- og inkluderingsdepartementet 2013:122).

3.3.3. Kompetanseutvikling

Som nevnt ovenfor er kunnskaper helt essensielt for et godt arbeid, og de ufaglærte trenger derfor mer fagkompetanse. Flere av de ansatte i barneverntjenesten har ikke hatt en relevant utdanning. Derfor redegjør NOU 2009:8 for viktigheten av kompetanseutvikling i barnevernet. Kunnskaper er nødvendig for å realisere barnevernets mandat – både holdninger og ferdigheter. Rapporten understreker at det skal stilles strengere krav til hvem som ansettes i barnevernet. En viktig kvalifikasjon er relevant utdanning (NOU 2009:8). NOU-rapporten stiller spørsmålsteget ved om 3-årig utdanning er nok, eller om den burde bli utvidet med ett til to år. Arbeidet barneverntjenesten utfører er avgjørende for barnas liv. Derfor er det viktig at de har kunnskaper om hvordan man kan fange opp overgrepserfaringene hos barn.

Barne-, likestillings- og inkluderingsdepartementet (2013) trekker frem kompetanseutvikling i strategien. På en rekke områder er kunnskapen god og solid, men har òg kompetanseshull (Barne-, likestillings- og inkluderingsdepartementet 2013:128). Det trengs kompetanseheving både i tjenestene og utdanningene, eksempelvis sosionom, lærere og politi. Seksuelle overgrep og vold mot barn må ses i sammenheng. Flere av barna blir også utsatt for omsorgssvikt, eller belastninger som foreldres rusproblemer (Barne-, likestillings- og inkluderingsdepartementet 2013:129).

Kort oppsummert er kompetanseutviklingen av stor betydning for å fange opp overgrepserfaringer.

3.3.4. Tabuisert kultur

Tabu betyr sosialt forbud mot å ta opp eller synliggjøre et tema, for eksempel seksuelle overgrep (Søftestad 2005). Media fremstiller det som om tabuet er borte, men Søftestad (2008) mener at tabuiseringsprosessene fortsatt påvirker avdekkingsarbeidet i skoler og barnehager. Til tross for at temaet blir tatt opp i media, er det ikke vanlig å snakke om det på arbeidsplassen. Tabuet blir opprettholdt med forakt som mulig sanksjon. Det kan igjen føre til skam og at normen etterleves slik at det usynlige ikke blir sett (Søftestad 2005). Mossige (2000) peker på at tabu kan virke forebyggende eller ugyldiggjørende. Ved at det tas opp i media kan det være med på å forhindre overgrep. At det virker ugyldiggjørende kan være til hinder for å snakke om begåtte overgrep. Dette gjelder for overgriper, den fornærmede og andre som får kjennskap til overgrepet. Leira (1990) mener at den kulturelle tabuiseringsprosessen ugyldiggjør overgrepserfaringer. Hun er nøye med valget av begrepet ugyldiggjøring fremfor usynliggjøring når hun beskriver prosessen. Dette ettersom ugyldiggjøring medfører at fenomenet forsvinner helt. Ikke bare for barnet, men også for menneskene i barnets omgivelser (Søftestad 2005:26).

I rapporten til Stølsvik (2011) fremkommer det at tabuiseringen er med på å opprettholde en høy terskel for å melde. Ulike faktorer kan opprettholde tabuiseringen, for eksempel manglende forståelse eller kunnskap, bagatellisering, bortforklaringer av signaler og sterke følelsesmessige utfordringer (Søftestad 2005:28). Det kan medføre fortielse. Tilman Fürniss (1991) beskriver det som «a syndrome of secrecy», altså et hemmelighetssyndrom. Ytre, relasjonelle og indre faktorer er sentrale. Eksempler på slike faktorer er trusler fra overgriper, følelse av delaktighet, mangel på fysiske bevis, bortforklaringer og fornektelser og fagfolks mangel på kunnskap. Fürniss nevner fenomenet «secondary denial» som går ut på at seksuelle overgrep har blitt avdekket og snakket om mens de pågår. Overgrepene behandles som tilbakelagte hendelser, men alle er stilltiende enige om å late som om det aldri har forekommet (Søftestad 2005:28).

3.4. Sosialarbeiderens ferdigheter i samtale med barnet

Hvordan skal de ansatte i barneverntjenesten holde en god samtale og møte barna på en bra måte? I et godt barnevernarbeid er barna med i samtalen og blir sett. I følge barnevernloven § 6-3 og barnekonvensjonen har barn over 7 år, og yngre som er i stand til å danne egne standpunkter, rett til å uttale seg i sin sak (Barnevernloven 1992; UNICEF 2014). Derfor har Barne-, likestillings- og inkluderingsdepartementet (2009) lansert veilederen «Snakk med meg» hvor fokuset er på dette. Det å lytte til barna som har det vanskelig er viktig for å vite hva som skjer rundt dem.

3.4.1. Hvordan få den gode samtalen?

Før møtet med barnet, er det viktig for den ansatte i barneverntjenesten å tune seg inn. Det betyr å forhåndsinnstille seg på møtet man skal ha, og å komme på bølgelengde med barnet. Her er det viktig å stille seg inn på barnet, og å være lydhør for egne følelser (Shulman 2011). Hvem er barnet, og hva har barnet gått igjennom? Det kan være en fordel å møte barnet på en trygg arena. Barnet må bli møtt der hvor det følelsesmessig befinner seg (Killén 2009:321). Kanskje er det lurt å ta med ark og tegnestifter, eller boller og saft. Om barnet er ungt kan det ha problemer med å uttrykke seg grunnet mangel på ordforråd. Tegning kan da brukes som et hjelpemiddel (Søftestad 2008). Alder og modenhet spiller inn. Det er av betydning å tenke på autoritetstemaet for å ikke overkjøre barnet. Fokuset skal være rettet mot barnet og barnets beste, derfor trenger barnet å bli hørt i sin sak.

Barneverntjenesten kommer i kontakt med flere av de sårbare barna i samfunnet. Det er avgjørende å møte barna med empati, omsorg og anerkjenne deres behov for trygghet og kjærlighet (Prop.106 L, 2012-2013:9). Fellesorganisasjonen (FO) vektlegger yrkesetiske retningslinjer som må følges av ansatte i barneverntjenesten. Der vektlegges tillit, omsorg og åpenhet i arbeidet (Fellesorganisasjonen, 2011:6). Ønsket er å skape en trygg relasjon mellom sosialarbeideren og barnet, slik at barnet lettere kan dele sine erfaringer. For det første er det viktig å være aktiv lyttende. Å lytte er ikke det samme som å høre. Når man lytter til et barn er man oppmerksom, ikke kun på ordene, men på intensjonen og følelsene som ligger bak (Barne-, likestillings- og inkluderingsdepartementet 2009). Det innebærer å være stille, vente, tåle stillhet og å følge barnet. Om barnet legger ut en gulltråd, er det viktig å plukke den opp

og vise nysgjerrighet. Gulltråden kan lede inn på et tabubelagt område, og Shulman (2011) poengterer viktigheten av å snakke om det, og fremhever betydningen av å trå varsomt.

For det andre må sosialarbeideren våge å spørre mer. Det kreves at barnet blir trodd, og at sosialarbeideren våger å se. Tabuet kan være en hindring, og det er viktig at sosialarbeideren klarer å fjerne den. Sosialarbeideren må stille spørsmålstegn ved det barnet sier. Ved å følge opp på et tabubelagt tema og å gi barnet følelsen av å bli hørt, er det mer sannsynlig at barnet åpner opp for å fortelle mer (Killén 2009). Det er sjeldent at barnet kommer med alle detaljer fra begynnelsen. Derfor er det viktig å være tålmodig og ikke gi opp barnet (Søftestad 2007). Barnet trenger trygge rammer for å ta opp vanskelige temaer som er angst- og skamfulle. Når det vonde blir delt og gyldiggjort kan barnevernsarbeideren støtte det og fremme en dialog om temaet (Leira 2003:175; Øvreide, 2009:146).

3.4.2. Ansattes kunnskaper om seksuelle overgrep

Flere av de ansatte i barneverntjenesten kan føle maktesløshet ved mangel på kunnskaper om seksuelle overgrep, og om hvordan de skal møte barna. Det er ulike måter å oppnå dette på. Som nevnt har barne-, likestillings- og inkluderingsdepartementet (2009) lansert veilederen «Snakk med meg» som består av to filmer. Disse er tilgjengelige på regjeringens nettsider. Filmene kan være til hjelp for å se hvordan man kan møte barna på en god måte. Snakketøyet.no er et nettsted som inneholder samtaleguider og ulike punkter som er viktige i samtale med barnet. I tillegg tilbys opplæringskurs i barnesamtalen. Disse retter seg mot barnevernansatte og kan bestilles på barnesamtalen.no. Barnesamtalen er et kompetanseprogram hvor læringen skjer over tid. Programmet bygger på Den Dialogiske samtalemotoden (DCM) og er utviklet av Åse Langballe og Kari Marie T. Gamst (Barnesamtalen 2012). Målet er å sikre at barnet blir hørt i sin sak, og får uttalt seg. Tankene, erfaringene, opplevelsene og synspunktene til barnet skal bli vektlagt gjennom prosessen.

4.0. Drøfting

4.1. Hvilke hindringer står i veien for å fange opp overgrepserfaringer hos barn?

Her vil det drøftes hindringer som kan oppstå i arbeidet med å fange opp erfaringene til de sårbare barna. Fokuset kommer til å være på hva som gjør at den ansatte i barneverntjenesten ikke klarer å se erfaringene, loven som et hinder og det tverrfaglige samarbeidets utfordringer.

4.1.1. Du ser det ikke før du tror det

Alvdal-saken har vært mye omtalt i norske medier. Mor og tidligere ektemann ble tiltalt for seksuelle overgrep på 1990-tallet i Gjerdrum mot datteren. I tillegg ble mor og stefar dømt for grove seksuelle overgrep mot barna deres i Alvdal, samt mot nabobarna. Det ble innspilt filmer av barna i kjelleren hvor de ble utsatt for seksuelle handlinger. Barnevernslideren i kommunen var god venn med moren. Hun visste om filmene, men iverksatte ingen tiltak. Den eldste datteren meldte flere bekymringer til barnevernet, men ble aldri hørt. Harsem (2012) påstår at Alvdal-saken kunne vært unngått om barnevernet hadde våget å tro på datteren. Vitner det om tendenser i barnevernet til å bagatellisere bort alvorlige saker? Tør ikke profesjonelle å se sannheten i øynene hvor barn utsettes for seksuelle overgrep? På den ene siden er de redde. Redde for konsekvenser for deres egen del, redde for å bli nedsablet av advokater eller fagfolk, redde for å ta feil, redde for å bli truet av foreldre. Dermed kan de bremse opp med hensyn til deres eget beste, fremfor barnets beste. På den andre siden er sosialarbeidere utdannet i å hjelpe i vanskelige situasjoner. Hvem skal fange opp overgrepserfaringene om ikke de som er utdannet til jobben orker eller klarer det? Om sosialarbeideren ikke våger å se eller spørre, vil ikke overgrepene bli avdekket og barnet vil fortsette å leve med traumer og uten beskyttelse (Søftestad 2008).

Settes det biologiske prinsippet høyere enn prinsippet om barnets beste? I Alvdal-saken kom det frem at barnevernslideren ikke fokuserte på barnets beste i avgjørelsen hun tok. Hun valgte å henvende seg til mor, men ikke å hjelpe barna direkte (Harsem 2012). Det er et barnevern, ikke et foreldrevern. Dermed skal barnas beste bli ivaretatt, ikke hva som er det beste for foreldrene. Den ansatte i barneverntjenesten må unngå å overidentifisere seg med foreldrene. Det kan være svært ødeleggende for barnets del at det ikke føler seg sett og at handlingene barnet har blitt utsatt for ikke blir ansett som reelle (Killén 2009).

Overidentifisering kan skjule sidene ved foreldrene som representerer belastninger for barnet. På denne måten blir foreldrene overvurdert, mens barnet blir undervurdert (Killén 2009). Familien kan ha et godt rykte i lokalsamfunnet. Det kan bidra til at sosialarbeideren bagatelliserer situasjonen som følge av overidentifisering med foreldrene. Bagatellisering øker avstanden mellom den profesjonelle og barnet. Den ansatte i barneverntjenesten lukker øynene, mens barnet blir stående alene med smerten (Killén 2009). Sosialarbeideren kan altså være sin egen hindring. Projisering av utilstrekkelighet er også av betydning. Det kan skyldes lite kunnskaper på området eller vansker med å ta handlingsvalg som følge av denne usikkerheten.

Samfunnet kan også være en hindring for å fange opp overgrepserfaringer hos barna. Hvilke holdninger har samfunnet til sex, barn og det å gripe inn i privatlivet til andre mennesker? Det er mye kroppsfokus i dagens samfunn, og det kan indirekte fremme aksepterende holdninger hvor barn blir sexobjekter (Mossige 1998). Samtidig er det en taushetskultur hvor man skal holde seg til seg og sitt og ikke legge seg borti hva alle andre gjør. Som ansatt i barneverntjenesten er det en del av jobben å gå inn i andres private sfære.

Inga Marte Thorkildsen sier: «Du ser det ikke før du tror det». Videre sier hun at man må tro at seksuelle overgrep kan skje mot barna. Fotballtrenere, lærere, naboer, prester, barnehagetanter – personer i dagliglivet til barna som i teorien skulle være trygge og gode. Om man ikke tror at de kan utsette barna for seksuelle overgrep, kan man heller ikke se det (Thorkildsen 2015). Det er viktig å huske at seksuelle overgrep også skjer hjemme hos barnet. På en arena hvor barnet egentlig skulle ha vært trygg. De utsatte barna lever i en langsom vold hvor de puster inn frykt hver dag i sitt eget hjem (Søftestad 2007). Om lille Kari forteller til barnehagetanten at hun «puler» med pappa, kan en reaksjon være å si at det ikke er greit å snakke på den måten. Lille Kari sier det aldri igjen, og fortsetter å «pule» med pappaen. Ordbruken kan være et signal om at barnet har seksualiserte referanser, noe som kan peke i retning av at hjemmesituasjonen til barnet bidrar til seksualisert atferd (Kvelling 2012).

4.1.2. Hindringer i loven

En stor hindring for at barna ikke får hjelpen de trenger er at barnevernet henlegger saker om seksuelle overgrep når politiet ikke finner tilstrekkelig bevis (Søftestad 2008). Politiet følger straffeloven, og straffeloven legger bevisets stilling til grunn. Det betyr at for å anmelde og

dømme vedkommende må politiet finne det overveiende sannsynlig at vedkommende er skyldig (Straffeloven 2005). Hvis ikke henlegges saken som følge av bevisets stilling. På den ene siden vil det si at mange saker som er ganske sikre, men ikke oppfyller kravene til overveiende sannsynlighet blir henlagt. Det er vanskelig å bevise overgrep ettersom det ofte tar flere år før de blir avdekket (Søftestad 2008). På den andre siden kan uskyldige bli dømt om terskelen senkes. Senkede krav til bevis vil kunne stride mot hensynet til rettssikkerhet, et hensyn som tillegges betydelig vekt i det norske rettssystemet.

Når det kommer til det rent bevismessige kan det bli lettere å spore opp bevis fordi flere bruker telefonene til å ta bilder og videoer, eksempelvis i Alvdal-saken. Til tross for at innsamling av bevis forenkles, får filmingen store konsekvenser for barnet. Flere legger ut bilder og videoer på nettet, noe som bidrar ytterligere til krenkelsen av barna. Derfor kan det være til skade for barnet, samtidig som det rent bevismessig kan være til hjelp.

Mens barnevernet henlegger 21 % av meldingene om seksuelle overgrep, henlegger politiet 76 % (Giæver 2015; Skogstrøm 2013). Det utgjør 55 % flere henleggelse hos politiet enn barnevernet. Hva betyr disse tallene, og hvorfor er differansen såpass stor? Vedrørende tallet fra barnevernet er det basert på 431 meldinger, hvorav 92 ble henlagt. Av de 92 var det 13 % som omhandlet seksuelle overgrep mot barn (Mossige & Kjær 2013). Det er ikke bare bevisets stilling som fører til henleggelse av saker. Barnevernet mener i noen tilfeller at andre instanser burde gå inn. Benektelse og protester fra familiene kan bidra til å komplisere saken. Barnevernet kan ikke opprettholde sak dersom de ikke har bevis for alvorlig omsorgssvikt og familien ikke ønsker tiltak. Samtidig ble det vedtatt endringer i barnevernloven i 2015 som gjør at Fylkesnemnda kan pålegge hjelpetiltak i noen saker (Lovdata 2015). Altså kan en grunn for henleggelse være at de ikke har noe valg. Det kan også hende at de ansatte ikke har nok kunnskaper om fenomenet, og ikke klarer å fange opp overgrepserfaringene.

Et moment som kommer inn i forbindelse med hindringer i loven er hvor gammelt barnet er. Barnevernloven (1992) § 6-3 første ledd annet punktum fastslår at «barnets mening skal tillegges vekt i samsvar med barnets alder og modenhet». Det legges altså vekt på barnets evne til å uttrykke seg og dets utviklingsnivå i forhold til å gjøre seg opp meninger om sin egen situasjon.

De 76 % politiet henlegger blir ikke videre utdypet i artikkelen. At antall politianmeldelser har økt kan tyde på at terskelen for å anmelde slike forhold har blitt lavere. Det er sannsynlig at politiet får flere meldinger enn barnevernet ettersom det er vanskelig for barn å snakke om

overgrepserfaringer. Et annet moment er at overgriper kan komme med trusler rettet mot barnet. Ofte går det flere år før barnet våger å fortelle. Da er det i mange tilfeller mer aktuelt å politianmelde forholdet enn å melde det inn til barnevernet (Søftestad 2008). Dette ettersom barnet kan ha blitt voksen i mellomtiden. Det kan tyde på at barnevernet står ovenfor et stort mørketall fordi temaet er tabuisert i samfunnet. Som nevnt utgjorde seksuelle overgrep 1,2 % av barnevernsmeldingene i 2014 (Bufdir 2016; Leira 1990). Likevel kan ikke tallene ovenfor sammenlignes. Det ene omhandler straff og overgriper, mens det andre handler om tiltak og barn.

Om barnet har vært utsatt for incest, har barnevernet mulighet til å overta omsorgen for barnet etter § 4-12 og finne et beredskapshjem. I tillegg må politiet bli tilkalt. Om politiet ikke finner tilstrekkelig bevis, setter barnevernet inn tiltak og kan eventuelt plassere barnet.

Overgrepserfaringene blir ikke alltid kjent. Temaet er skamfullt, og barnet kan dermed bli sendt tilbake til et hjem hvor mor eller far er overgriper. Barnevernet dømmer ikke gjerningsmann, men setter inn tiltak for barnets beste (Barnevernloven 1992).

Det finnes strukturelle problemer i loven. I barnevernloven er en hindring at flere tiltak baseres på samtykke fra foreldrene. Barnevernet kan ikke iverksette tiltak om foreldrene ikke har gått med på det. Det fremkommer av barnevernloven § 4-6 andre ledd at det finnes unntak, som for eksempel å iverksette tiltak uten samtykke eller innhente opplysninger. I alvorlige saker slik som tilfeller av seksuelle overgrep kreves ikke foreldrenes samtykke. Barnevernloven § 4-12 åpner for plassering av barnet i beredskapshjem inntil det blir avklart hva som har skjedd. Loven åpner med andre ord for unntak som gir barnet umiddelbar beskyttelse i akutte tilfeller (Barnevernloven 1992).

4.1.3. Tverrfaglig samarbeid

Å jobbe med seksuelle overgrep er en vanskelig og kompleks oppgave. Barnevernet må følge opp over tid i samarbeid med andre aktører for å få til et godt tilbud. Effektiv oppfølging forutsetter dermed at barnevernet, helsevesenet, politiet, skolen og barnehagen får til et samarbeid. For å fange opp barnas overgrepserfaringer må de ulike aktørene jobbe på tvers. Barnevernsarbeidere må snakke sammen med barnehagelærere, helsesøstre, lærere og tannleger. Og omvendt. Det er utfordrende for barnevernet å få kontakt med barna om de ikke får innspill fra de andre aktørene. Søftestad (2008) understreker viktigheten av de som ser

barna hver dag, for eksempel barnehagelærere og lærere. Hun omtaler dem som oppdagerne – de menneskene som burde melde fra til barnevernet med én gang de får en mistanke (Søftestad 2008). Dersom en mistanke oppstår, har de opplysningsplikt til barnevernet (Barnevernloven 1992, §6-4). Opplysningsplikt innebærer at taushetsbelagte opplysninger kan videreformidles (Barne-, likestillings- og inkluderingsdepartementet 2013:106). På den ene siden er det viktig å dele informasjon mellom instansene. På den andre siden burde sensitiv informasjon spres i minst mulig grad. Taushetsplikten danner i denne sammenheng visse grenser.

For å få en mistanke trenger de ansatte kunnskap om ulike tegn på seksuelle overgrep. Om de ansatte har erfaring med liknende saker, kan det være lettere å kjenne igjen ulike tegn. Det å blande seg inn i andres liv føles krenkende. I tillegg ønsker ikke barnehagelærerne eller lærerne å få et dårlig forhold med foreldrene. Her er ikke fokuset på at vedkommende må være helt sikker på at det foregår overgrep, men *når vedkommende har grunn til å tro det*. Terskelen for at ansatte våger å melde fra kan være en hindring for at barnevernet fanger opp barn som utsettes for seksuelle overgrep.

I rapporten «Ær è min sak à?» blir det påvist at terskelen for at barnehageansatte og lærere melder fra til barnevernet er høy (Stølsvik 2011). Som nevnt hindrer det at barnevernet i å komme i kontakt med barn som trenger å bli sett. På denne måten vil de ikke få hjulpet dem. Barna blir dermed gående med frykten og skammen alene. Terskelen for å beskyldte noen for seksuelle overgrep er høy. Det er vanskelig å fjerne et overgriperstempel. Derfor kan flere føle at det må være høy grad av sannsynlighet før de melder videre til barnevernet. Er det tvil om det er godt nok hold i mistankene, er det flere som lar tvilen komme til gode og venter på mer før de melder.

Om en lærer eller barnehageansatt ønsker å melde bekymring må det gå gjennom lederen (Søftestad 2007). På den ene siden er det positivt siden de ansatte får bevart forholdet med foreldrene på best mulig måte. Mest sannsynlig har ikke foreldrene et nært forhold med lederen. På den andre siden kan det bli vanskelig om lederen bestemmer seg for å ikke melde, eller er mye fraværende. Verdifull tid kan renne ut. Det stiller den ansatte som kom med bekymringen i en vanskelig posisjon. I følge opplæringsloven og barnehageloven har lærere og barnehageansatte en selvstendig plikt til å melde fra til barnevernet dersom det er grunn til å tro at barnet har blitt utsatt for eksempelvis seksuelle overgrep (Barnehageloven 2005, § 22; Opplæringsloven 1998, § 15-3). Det vil si at om lederen ikke ønsker å ta saken videre, har den ansatte likevel plikt til å melde fra. På den annen side kan den ansatte settes i en vanskelig

situasjon ved å melde fra til barnevernet på egenhånd. Dette kan føre til dårlig forhold til lederen ettersom vedkommende ikke tas med i prosessen. I verste fall kan melderens frykte for jobben sin.

Det tverrfaglige arbeidet kan skape hindringer i seg selv. Å jobbe tverrfaglig innebærer at aktørene møtes med hver sin organisasjonskultur. Dette kan føre til utfordringer når disse organisasjonskulturene ikke sammenfaller. De ulike aktørene har med seg ulike normer og verdier inn i arbeidet mot en felles løsning (Jacobsen & Thorsvik 2013). Effektivt tverrfaglig arbeid forutsetter enighet og en felles plattform. Derfor kan barnehusene være til stor hjelp ettersom de jobber ut ifra samme retningslinjer og verdier. Det er flere positive sider ved et velfungerende tverrfaglig samarbeid. Arbeidet effektiviseres, og det blir lettere for brukeren å forholde seg til det offentlige dersom tjenestene er samordnet (Søftestad 2005). Samtidig kan en stille seg kritisk til om effektivisering alltid er positivt. Det å bruke tid med barnet og etablere tillit og en relasjon kan være av betydning for hva barnet kommer til å dele (Søftestad 2005). Hvis effektivitetshensynet strekkes for langt kan det gå utover kvaliteten i oppfølgingen. Barnet har allerede stor mistillit til voksne, og det å effektivisere kan gjøre det vanskeligere for barnet å åpne seg. Det tar tid å etablere et tillitsforhold. Velger barnet deg som tillitsperson er det viktig å fange opp gulltrådene (Søftestad 2008). I tillegg må vedkommende som får denne tilliten vise barnet at han/hun takler å ta imot det barnet har å fortelle.

De strukturelle forholdene hos de ulike aktørene er av betydning, som for eksempel lederens holdninger, tilrettelegging, kollegaenes kvalifikasjoner, holdninger blant ansatte, tidspress, ressurser/mangel på ressurser og mulighet for veiledning. I barneverntjenesten er det et kjent problem at saksmengden er stor og at det er begrenset hvor mye tid som kan brukes på den enkelte sak. Utfordringen kan være å prioritere tiden. Å fange opp overgrepserfaringer krever god tid og tålmodighet. Det er vanskelig når tidsrammen kommer i veien. Med andre ord er det mange faktorer som bidrar til å påvirke hvordan det tverretatlige samarbeidet fungerer. Holdningene den enkelte aktøren har med seg i arbeidet kan være avgjørende for hvordan aktøren velger å handle.

4.2. Hva kan gjøres for å fange opp barna som utsettes for seksuelle overgrep?

Gjennom oppgaven har det blitt tydeliggjort at det er flere utfordringer knyttet til det å fange opp overgrepserfaringer hos barn. Dette punktet kommer innom temaer som kan være til hjelp når man ønsker å fange opp erfaringene; kunnskap, tabuet, kampanjer og barnehusene.

4.2.1. Mer kunnskap og utdanning

Å ha kunnskaper om seksuelle overgrep er av vesentlig betydning for å fange opp overgrepserfaringer hos barna. En av årsakene til bagatellisering er at sosialarbeideren ikke vet hva som skal gjøres. Det ukjente fører til usikkerhet. Barneverntjenesten befinner seg i en unik posisjon mellom familiene og samfunnet, og har derfor en omfattende jobb (NOU 2009:8). Kunnskap vil på denne måten gi trygghet i arbeidet og kunne motvirke bagatellisering.

Slik som det er i dag er det flere ansatte som ikke har relevant utdanning, men som likevel er ansatt i barnevernet. På den ene siden har de gått glipp av teori og kunnskaper fra studiet. Det er altså det formelle grunnlaget som mangler. På den andre siden har de tilegnet seg relevante kunnskaper gjennom arbeidserfaring. Denne erfaringen kan rent praktisk anses å veie opp for manglende formell utdanning. Likevel er relevant utdanning sentralt for å realisere barnevernets mandat (NOU 2009:8). Utdanningen bidrar til å sikre like holdninger, verdier og kunnskaper knyttet til jobben som skal bli utført. Samtidig trenger det ikke å bety at de ansatte som ikke har relevant utdanning blir sendt tilbake til skolebenken. Barneverntjenesten kan invitere barnesamtalen.no til å holde kurs, oppfordre til å bruke snakketøyet.no eller vise filmer fra veilederen «Snakk med meg» (Barne-, likestillings- og inkluderingsdepartementet 2009). På den måten får de ansatte mer opplæring i hvordan de skal møte og snakke med barnet.

Et annet eksempel er den juridiske delen av arbeidshverdagen. Barnevernloven danner rammen for mye av virksomheten til barnevernet. Det er derfor sentralt at de ansatte er opplært i å tolke loven riktig. Ellers kan det lettere forekomme feiltolkninger, og gale avgjørelser kan bli tatt. Mye kan læres i praksis, men det man får med seg fra skolebenken er og en viktig faktor. Det å vite hva man skal se etter og hvordan en skal møte barnet er av betydning for å fange opp overgrepserfaringer hos barn.

Får man den kunnskapen man trenger for å fange opp barna med overgrepserfaringer i bachelorgraden? NOU 2009:8 tar for seg kompetanseutvikling i barnevernet og fag som er av betydning for å få godt kompetansegrunnlag. Det er ikke bare seksuelle overgrep som skal fanges opp, men jeg fokuserer kun på dette ettersom det er problemstillingen i oppgaven. Gjennom mine tre år ved universitetet i Agder kan jeg bekrefte at det har vært lite fokus på seksuelle overgrep i studiet. Vi deltok på et seminar i regi av NKVTS (Nasjonalt kunnskapssenter om vold og traumatisk stress) og hadde i den forbindelse litt pensum knyttet til det. Utenom det har det vært lite vektlagt og snakket om i utdanningen.

Burde utdannelsen vært utvidet med et år for å gi studentene mer inngående kunnskaper og innsikt? På den ene siden kunne et lengre studie gitt studentene mer kunnskap om flere temaer som ikke vektlegges i grunnutdannelsen. Alternativt kunne selve fagene i grunnutdannelsen utvides og gå mer i dybden på det enkelte emne. På den andre siden er det vanskelig å gå like grundig inn på alle emner, ettersom det er mange emner som er viktige i forhold til studiet. Selv med utvidede fag vil det alltid være emner som ikke inkluderes.

Hvordan kan sosialarbeidere utføre en god jobb om de ikke har fått nok opplæring og kompetanse? Kunnskapsmangel knyttet til seksuelle overgrep kan gjøre det vanskeligere å fange opp overgrepserfaringene (Mossige 1998). Dette synet underbygges i NOU 2009:8 som går inn for en faglig oppgradering av grunnutdanningen, og foreslår innføring av 14 obligatoriske studieemner for å styrke utdanningens faglige innhold. Det er med andre ord både faglig og politisk støtte for en utvidelse av utdannelsen. Dette vil som nevnt kunne være et steg i riktig retning i forhold til å fange opp overgrepserfaringer hos barn.

4.2.2. Kampanjearbeid og bryting av tabuet

I fjor vinter lanserte organisasjonen Redd barna kampanjen «Jeg er her». Den belyser temaet seksuelle overgrep mot barn, og bidrar dermed å ta opp tabuet i samfunnet. Fokuset er på å informere om at seksuelle handlinger rettet mot barn er ulovlig. De oppfordrer barna til å bryte tausheten. Et av målene er at voksne skal få mer kunnskaper om å forebygge og avdekke seksuelle overgrep. Kampanjen sikter seg inn på de arenaene barna tar del i og fastsetter handlings- og beredskapsplaner for forebygging, avdekking og håndtering av seksuelle overgrep, og mer seksualitetsundervisning for barna (Redd barna 2015). Kan denne kampanjen være til hjelp for å fange opp overgrepserfaringene til barn?

Tabuiseringen har pågått over lang tid og har blitt et hemmelighetssyndrom opprettholdt av faktorer som mangel på kunnskap, bagatellisering og bortforklaringer (Fürniss 1991; Søftestad 2005). Det er viktig at barna kjenner grensene for hva voksne og unge ikke har lov til å gjøre med kroppene deres. At barn får mer kunnskap om hva som er lov og ikke kan gjøre jobben til sosialarbeideren lettere. Med mer kunnskaper om seksuelle overgrep kan ansatte i barneverntjenesten utfordre tabuet ved å snakke mer åpent om det. Siden kampanjen tar opp dette kan det gjøre at samfunnet blir mer åpent for å snakke om fenomenet. Slik kan det bidra til å fange opp overgrepserfaringene. Når voksne snakker mer om fenomenet kan det virke ufarliggjørende. Det kan videre føre til at barna våger å åpne seg og dele sine overgrepserfaringer (Leira 1990). Det kan være vanskelig for sosialarbeideren å ta opp temaet, men det er viktig å legge til rette for at barnet kan åpne seg. Om sosialarbeideren ikke er mottakelig for å høre barnet er det lett for barnet å bortforklare ting. Som nevnt må man tro det for å kunne se det. Derfor er det essensielt at sosialarbeideren er lydhør. Ellers blir det vanskelig å fange opp overgrepserfaringene (Søftestad 2008).

Fokus på seksuelle overgrep er viktig i samfunnet vårt. Overgrepstallene er høye, og de er nok bare toppen av isfjellet. Mørketallene er store, ettersom mange overgrep aldri kommer frem (Christoffersen & Zaman 2016). I tillegg til store mørketall, er det som nevnt mange saker som henlegges. Hemmelighetssyndromet er en medvirkende faktor som bidrar til at mange tilfeller ikke avdekkes (Fürniss 1991). Kan boblen av tabu bli sprukket om man får til et godt kampanjearbeid? Det kan hende at barnet forstår at noe er galt, men ikke klarer å sette ord på det. Barnet kan være ungt og med begrenset vokabular. Ved hjelp av kampanjearbeidet kan barnets opplevelser komme bedre frem ved at barnet kan kjenne seg igjen i det som blir fortalt, fremfor å selv måtte sette ord på det. På denne måten kan kampanjearbeid være med på å spreke boblen. Å rette søkelyset på det tabubelagte i samfunnet kan bidra til økt fokus på tematikken. Dette kan bidra til å alminneliggjøre det å snakke om seksuelle overgrep (Søftestad 2008).

Kort oppsummert kan kampanjearbeid være positivt i arbeidet med å bryte tabuet, men samtidig er det opp til den enkelte sosialarbeider å fange opp overgrepserfaringene. Det antas at mørketallene er store. Derfor er det viktig å ufarliggjøre temaet og gi ansatte i barneverntjenesten mer kunnskaper slik at de lettere kan fange opp overgrepserfaringer.

4.2.3. Stedet hvor overgrepserfaringene kan bli fanget opp

I 2012 ble det gjennomført en evaluering av barnehusene for å se nærmere på hvordan de fungerer. Barnehusene jobber tverrfaglig med saker som omhandler vold og seksuelle overgrep. Evalueringen peker på at dette kan det gjøre det lettere å fange opp overgrepserfaringene. Når de ulike aktørene jobber sammen, utfyller de hverandre når noen aktører har mindre kunnskap enn andre. På den måten kan de danne et bedre helhetsbilde, noe som fører til at barn og pårørende ivaretas på en bedre måte. Et moment som også trekkes frem i evalueringen er at barna får oppfølging så lenge de har behov for det (Bakketeig et al. 2012).

Kan man si at barnehusene bidrar til å fange opp overgrepserfaringene? Det å samle de ulike profesjonene på ett og samme sted kan bidra til bedre samarbeid. Samtidig kan fraværet av et overordnet styringsorgan føre til uenigheter mellom aktørene. Derfor bør en styringsgruppe dannes for å sikre best mulig tverrfaglig samarbeid. Mange benytter seg av barnehusene, og kapasiteten har blitt oversteget hos flere (Bakketeig et al. 2012). Dette kan medføre at det blir mindre tid til hvert barn, samt at sakene ikke behandles like grundig. En økning av antall stillinger ved barnehusene vil kunne motvirke kapasitetsproblemen. Det er viktig å fokusere på barnet etter avdekkingen, og unngå «secondary denial» (Furniss 1991). De profesjonelle skal fange opp barnet igjen om det fortsatt blir utsatt for seksuelle overgrep. Det at barnehusene gir oppfølging så lenge det er behov, kan det bidra positivt i forhold til dette.

Barnehusene har en god mulighet til å fange opp overgrepserfaringene ettersom de spesialisere seg på vold og overgrep. I tillegg er de ulike aktørene spesialiserte på sine områder. Dermed er det rimelig å anta at kunnskapsnivået i barnehusene er høyt, noe som vil øke sjansene for å avdekke overgrepserfaringer hos barna. Opprettelsen av flere barnehus kan samtidig være et bidrag til å bryte tabuet rundt seksuelle overgrep.

4.3. Hvordan kan ansatte i barneverntjenesten snakke med barn om overgrepene?

4.3.1. «Hvis du ikke spør, klarer jeg ikke å fortelle»

Før møtet med barnet er det viktig å tune seg inn på hvor barnet er følelsesmessig, hva som har skjedd og hvordan det er nå (Killén 2009; Shulman 2011). Å bli utsatt for seksuelle overgrep setter barnet i en sårbar situasjon. De fleste har vansker med å fortelle av flere grunner; opplevelsen har vært skummel, de er redde for konsekvensene av å avsløre overgrepet, både for familien og for seg selv, de føler skyld og skam grunnet en følelse av delaktighet eller for å ha holdt overgrepet hemmelig. De kan også være truet til taushet. For eksempel ved at far er overgriper og truer med fengsel (Mossige 1998). Det er få barn som åpner seg uten å ha fått direkte spørsmål om overgrep (Hjemdal og Thoresen 2014:112). Barna har nok lyst til å fortelle, men det er vanskelig for dem å ta det første steget.

En viktig ingrediens i terapi med barn som har vært utsatt for seksuelle overgrep er åpenhet. Åpenhet kan skje ved at nære familiemedlemmer støtter barnet ved å vise at de tror på det som blir sagt, ved at overgriper tar på seg ansvaret, eller ved at andre som for eks. barnevernet både i ord og handling viser at de er opptatt av hvordan barnet kan beskyttes mot nye overgrep (Mossige 1998). Den ansatte i barneverntjenesten må som nevnt være lydhør i forhold til det barnet formidler. Når man lytter er man oppmerksom på intensjonen og følelsene som ligger bak, ikke bare ordene (Barne-, likestillings- og inkluderingsdepartementet 2009). Når barnet begynner å fortelle er det viktig å holde hodet kaldt, men hjertet varmt. Sosialarbeideren må tro på det barnet forteller, ta det imot og spørre mer (Killén 2009). Barnet må også støttes gjennom hele samtalen, og sosialarbeideren må gyldiggjøre det som blir sagt (Leira 2003; NOU 2009:8). Barnet kan legge ut gulltråder som leder inn på tabubelagte temaer. Da er det viktig å fange opp gulltrådene og ta dem opp der og da (Shulman 2011). Sosialarbeideren kan ikke kreve eller forvente dialog, men heller se verdien av samtalen i seg selv. Barnet deler sjeldent alt det holder inne på en gang. Derfor må sosialarbeideren være tålmodig og vise barnet at den ikke gir opp (Søftestad 2007).

4.3.2. Barnevernet i møte med barnet

I møte med barnet er det viktig med trygghet, kjærlighet, anerkjennelse, tillit og empati (Fellesorganisasjonen, 2011:6). Om barnet har vært utsatt for incest, skal møtet selvfølgelig

ikke holdes i hjemmet. Å være bevisst hvor møtet holdes er sentralt. Det må velges et sted hvor barnet kan føle seg trygt (Søftestad 2008). Å skape en tillitsrelasjon kan være av stor betydning for hva barnet ønsker å dele med sosialarbeideren (Søftestad 2008). Det er vanskelig å sette seg ordentlig inn i andres situasjon. Det viktige er prøve så godt en kan. Det største hinderet for kjennskap til barns overgrepserfaringer er barnets taushet. Denne tausheten skyldes ofte skam. Søftestad sier at man må tenke det «utenkelige» og benevne det «unevnelige» (Søftestad 2008:88). Sosialarbeideren må våge å stille spørsmål om overgrep og på denne måten ufarliggjøre temaet for barnet. Skammen som barnet føler på kan gjøre det vanskelig for barnet å snakke om erfaringene. Når temaet ufarliggjøres øker sjansen for at barnet velger å åpne seg.

På den andre siden stiller Killén seg kritisk til om barnevernet klarer å legge til rette for at barnet får frem sitt perspektiv i prosessen (Killén 2004). Sosialarbeiderens plikt til å lytte til barnet og dets rett til å uttale seg i sin sak følger av barnekonvensjonen artikkel 12 og barnevernloven § 6-3. Likevel kan faktorer som tidsbegrensning og projisering av utilstrekkelighet føre til at plikten ikke alltid etterlevs i praksis. En annen faktor er tidspunktet for samtalen med barnet. Barnevernets arbeidstid sammenfaller ofte med tiden barnet er på skolen eller i barnehage. Dette vil kunne gjøre det vanskeligere å få gjennomført samtaler med barnet. Til tross for praktiske utfordringer har barnevernet etter barnekonvensjonen og barnevernloven plikt til å løse disse utfordringene. Det er altså barnevernets ansvar at barnets rettigheter sikres i denne prosessen.

Derfor kan det være av betydning å ha opplæringskurs i barnesamtalen. Den enkelte barnevernsarbeideren kan lære mer om hvordan de burde møte barn som er utsatt for traumer. Det er faglig og personlig krevende å snakke om tema som seksuelle overgrep. Væremåten og holdningene til sosialarbeideren påvirker barnet til å våge å snakke om hendelsene (Barnesamtalen 2012). De ansatte trenger mer kunnskap og kommunikasjonskompetanse for å ha slike vanskelige samtaler med et barn. Samtidig fokuserer kompetanseprogrammet på barns rett til å bli hørt. Det er et problem at barnet ikke blir hørt i sin sak, og at hjelpetiltak blir iverksatt ut ifra voksnes meninger om hva som er til barnets beste. Dette kan føre til skade for barnet (Barnesamtalen 2012). Ved å styrke barneperspektivet kan det bli unngått, samtidig som de ansatte får nye metoder å forstå barnevernsfaglig kunnskap om barn på (Gamst 2016:43). Altså er barnesamtalen et virkemiddel hvor barnet får muligheten til å sette ord på belastende hendelser.

5.0. Avslutning

I denne oppgaven har jeg fokusert på hvordan ansatte i barneverntjenesten kan fange opp overgrepserfaringer hos barn. Gjennom teori og drøfting har fenomenet seksuelle overgrep blitt belyst. Å fange opp overgrepserfaringer er utfordrende av flere grunner. Mangel på kunnskap, hemmelighetssyndromet, tabuet, overidentifisering med foreldrene, det tverrfaglige samarbeidet og henleggelse av saker er noen av grunnene. Ansatte i barneverntjenesten er avhengig av at lærere, barnehagelærere, politiet og naboer våger å melde fra ved bekymring. Derfor må de ulike aktørene ha øynene åpne. De må slå på antennene og tro på at seksuelle overgrep skjer i nære relasjoner (Søftestad 2008).

I samtaler med barnet må det tilrettelegges for at det kan fortelle sin historie. Barnet forteller ikke mer enn det sosialarbeideren orker å høre. Derfor er det av betydning at sosialarbeideren er forberedt på slike samtaler (Søftestad 2007). Sosialarbeideren må være lydhør og tro på det som blir fortalt. Ufarliggjøring av fenomenet kan gjøre det lettere for barnet å snakke om overgrepserfaringene (Søftestad 2008). Tabuet må bli tatt tak i og bli gyldiggjort fremfor å bli ugyldiggjort, for eksempel gjennom kampanjer slik som «Jeg er her» (Leira 2003). Det er viktig at sosialarbeideren våger å se barnet og dets smerte. Sosialarbeideren må tenke det «utenkelige» og benevne det «unevnelige» (Søftestad 2008:88). Det vil si at om det er mistanke om seksuelle overgrep, må sosialarbeideren engasjere seg. Når ansatte i barneverntjenesten tar avgjørelser er det viktig å ta dem i henhold til barnets beste, ikke deres eget beste. Sosialarbeidere har et spesielt lovfestet ansvar, og må forholde seg til FN's barnekonvensjon og de yrkesetiske retningslinjene til FO.

Min konklusjon er at sosialarbeideren må ha riktig kunnskap og bruke den riktig i møte med barnet. For å kunne fange opp overgrepserfaringene til barnet er det av betydning å tilegne seg mer kunnskap om fenomenet, bryte tabuet, benytte seg av barnehusene, få til et godt tverrfaglig samarbeid og få etablert et tillitsforhold med barnet. Mangel på kunnskap om seksuelle overgrep gjør det vanskelig å forstå barna basert på deres reaksjonsmønster og væremåte. På denne måten reduseres sjansen for at overgrepserfaringene fanges opp. Søftestad (2013) påpeker at kun et fåtall har den kunnskapen som trengs. Forsvarsmekanismer som bagatellisering og overidentifisering kan være til hinder for å fange opp overgrepserfaringene (Killén 2009). Ved å være bevisst på forsvarsmekanismene og bruke kunnskapen om seksuelle overgrep, kan sosialarbeideren trekke mer ut av møtet med barnet og på denne måten bidra til å fange opp overgrepserfaringene.

Litteraturliste

Aftenposten (2013). WHO mener vold mot kvinner er som en epidemi. Hentet ut 14.02.15 fra:

<http://www.aftenposten.no/nyheter/uriks/WHO-mener-vold-mot-kvinner-er-som-en-epidemi-7236016.html>

Bakketeig, E., Berg, M., Myklebust, T., Stefansen, K (2012). Barnehusevalueringen 2012.

Delrapport 1. *Barnehusmodellens implikasjoner for politiets arbeid med fokus på dommeravhør og rettsmedisinsk undersøkelse*. Hentet ut 17.03.16 fra:

https://www.regjeringen.no/contentassets/58bdb19885394a5eb28f21279dfb41ea/barnehus_delrapport1.pdf Oslo: Politihøgskolen forskning

Barnevernloven (1992). Lov om barneverntjenester.

Barne- og familiedepartementet (2005). *Strategi mot seksuelle og fysiske overgrep mot barn (2005-2009)*. Oslo: Barne- og familiedepartementet

Barne-, likestillings- og inkluderingsdepartementet (2009). *Snakk med meg! En veileder om å snakke med barn i barnevernet*. Oslo: Barne- og likestillingsdepartementet.

Barne-, likestillings- og inkluderingsdepartementet (2013). *Barndommen kommer ikke i reprise. Strategi for å bekjempe vold og seksuelle overgrep mot barn og ungdom (2014- 2017)*. Oslo: Barne- og likestillingsdepartementet

Barnesamtalen (2012). *Om DCM*. Hentet ut 01.05.16 fra:

<http://www.barnesamtalen.no/om.html>

Barnsbesteblogg (2014). *Taushet som språk*. Hentet ut 24.02.16 fra:

<http://barnsbesteblogg.com/2014/07/>

Borgen, G., Dyb, G., Hafstad, G. S., Jensen, T. K., Langballe, Å., Myhre, M., Øverlien, S. C.

(2011). *Seksuelle og fysiske overgrep mot barn og unge. Kunnskapsstatus. Revidert 2011*. Oslo: Nasjonalt kunnskapssenter om vold og seksuelle overgrep.

Bufdir (2015). *Seksuelle overgrep mot barn*. Hentet ut 03.03.16 fra:

http://www.bufdir.no/Statistikk_og_analyse/Oppvekst/Vold_og_overgrep_mot_barn/Seksuelle_overgrep_mot_barn/

Bufdir (2016). *Meldinger til barnevernet*. Hentet ut 03.03.16 fra:

http://www.bufdir.no/Statistikk_og_analyse/Barnevern/Bekymringsmeldinger/

Christoffersen, Jonas Fabritius & Kadafi Zaman (2016, 24.02) *Redd Barna om TV 2s*

overgrepstall: – Dette er bare toppen av isfjellet. TV2. Hentet ut 13.03.16 fra:

<http://www.tv2.no/nyheter/8065320/>

- Fellesorganisasjonen. (2011). *Yrkesetisk grunnlagsdokument for barnevernspedagoger, sosionomer, vernepleiere og velferdsvitere*. Hentet ut 21.01.16 fra: https://www.fo.no/getfile.php/01%20Om%20FO/Hefter%20og%20publikasjoner/Yrkesetisk%20grunnlagsdokument_2015.pdf
- Fürniss, Tilman (1991). *The multiprofessional handbook of child sexual abuse – integrated management, therapy and legal intervention*. London: Routledge
- Gamst, Kari Marie Trøften (2016). *Barnesamtalen som metode: Slik blir barnets stemme tydelig*. Kronikk utgitt i Fontene 04/16
- Gangdal, Jon (2011). *Jeg tenker nok du skjønner det sjøl. Historien om Christoffer*. Kagge forlag
- Giæver, Wenche Lie (2015, 23.06). Høyere straffer for vold og overgrep mot barn. VG. Hentet ut 03.03.16 fra: <http://www.vg.no/nyheter/innenriks/foreldre-og-barn/hoeyere-straffer-for-vold-og-overgrep-mot-barn/a/23475571/>
- Harsem, Anne-Britt (2012). *Mammars svik. Datterens gripende historie fra Alvdal-saken og Gjerdrum*. Nova forlag.
- Jacobsen, Dag Ingvar & Thorsvik, Jan (2013). *Hvordan organisasjoner fungerer*. Vigmostad & Bjørke AS
- Johannessen, A., Tufte, P.A., & Christoffersen, L. (2011). *Introduksjon til samfunnsvitenskapelig metode*. Oslo: Abstrakt forlag AS.
- Killén, Kari (2009). *Sveket I. Barn i risiko- og omsorgssviktsituasjoner*. Kommuneforlaget AS
- Kjellgren, Cecilia (2009). *Adolescent sexual offending. Prevalence, risk factors and outcome* (Doktoravhandling, Lunds Universitetet). Lund: Lunds Universitet
- Kjær, Aud-Keila Bendiksen og Svein Mossige, 2013: Barnevernets henleggelse av meldinger som omhandler vold og seksuelle overgrep. I: *Tidsskrift for familierett, arverett og barnevernsrettslige spørsmål (FAB)*, nr. 2.
- Kvello, Øyvind, 2010: *Barn i risiko. Skadelige omsorgssituasjoner*. Gyldendal Akademisk
- Leira, Haldis (1990): Fra tabuisert traume til anerkjennelse og erkjennelse. Del I. Om å arbeide med barn som har erfart vold i familien. *Tidsskrift for Norsk psykologforening* nr. 27, s. 16-22
- Lovdata (2015). Lov om endringer i barnevernloven (utvidet adgang til å pålegge hjelpetiltak). Hentet ut 12.04.16 fra: <https://lovdata.no/dokument/LTI/lov/2015-08-07-81>
- Meld. St. Nr.47 (2008- 2009). *Samhandlingsreformen*. Rett behandling – på rett sted – til rett

tid. Hentet ut 07.03.16 fra: https://www.regjeringen.no/no/dokumenter/stmeld-nr-47-2008-2009-/id567201/?q=samhandlingsreformen&ch=1#match_0

- Mossige, Svein (1998). *Har barnet mitt vært utsatt for seksuelle overgrep? En narrativ analyse av mødres fortellinger* (NOVA-rapport nr. 21/98). Oslo: Norsk institutt for forskning om oppvekst, velferd og aldring.
- Mossige, Svein (2000). «Finnes forutsetninger i kulturen for at det skjer overgrep mot barn?»
I: Mossige, S. (red.), *Personer som begår seksuelle overgrep mot barn. Forståelse, behandling og straff*. Norsk Ministerråd, TemaNord 2000:547
- NOU 2009:8 (2009). *Kompetanseutvikling i barnevernet— Kvalifisering til arbeid i barnevernet gjennom praksisnær og forskningsbasert utdanning*. Hentet ut 21.01.16 fra: <https://www.regjeringen.no/no/dokumenter/nou-2009-08/id558007/?q=&ch=2>
- Poulsson, Anne (1992). *Seksuelle overgrep mot barn: veileder for alle som arbeider med barn, eller som kommer i kontakt med barn, som har vært utsatt for seksuelle overgrep*. Oslo: Sosialdepartementet
- Prop. 106 L, 2012-2013: *Endringer i barnevernloven*. Tiltråding fra Barne-, likestillings- og inkluderingsdepartementet 5. april 2013, godkjent i statsråd samme dag. (Regjeringen Stoltenberg II). Oslo: Det kongelige barne-, likestillings- og inkluderingsdepartementet
- Redd barna (2015). *Jeg er her*. Hentet ut 24.02.16 fra: <http://www.reddbarna.no/jegerher>
- Shulman, Lawrence (2011). *Kunsten å hjelpe individer og familier*. 1. utgave, 5. opplag. Gyldendal Norsk Forlag AS
- Skogstrøm, Lene (2013, 11.09). Henlegger meldinger om overgrep mot barn uten å følge opp. *Aftenposten*. Hentet ut 01.02.16 fra: <http://www.aftenposten.no/nyheter/iriks/Henlegger-meldinger-om-overgrep-mot-barn-uten-a-folge-opp-7306412.html>
- Sosial- og helsedirektoratet (2003). *Seksuelle overgrep mot barn: en veileder for hjelpeapparatet*. Oslo: Sosial- og helsedepartementet og barn- og familiedepartementet
- Statens barnehus (2008). *Informasjon til barn og unge*. Hentet ut 15.03.16 fra: http://www.statensbarnehus.no/barnehus/kristiansand/rad_og_veiledning/?lang=nb
- Stine Sofies Stiftelse. *Men, hvorfor forteller ikke barna noe?* Hentet ut 17.03.16 fra: <http://veilederen.stinesofiesstiftelse.no/index.php?pageID=161&page=Kompetente+barn>
- Straffeloven (2005). Lov om straff.

- Stølsvik, Inger Lise (2011). *Ær è min sak à?: en pilotstudie av hvordan skole- og barnehageansatte resonnerer i forhold til meldeplikten til barneverntjenesten om seksuelle overgrep.*
- Søftestad, Siri, 2007: Rom for barnestemmer? I: Oltedal (red.): *Blikk på praksis: sosialarbeidere forteller fra yrkeslivet.* (kap. 5, 104-124). Gyldendal Akademisk
- Thoresen, S., & Hjemdal, O.K. (2014). *Vold og voldtekt i Norge. En nasjonal forekomststudie av vold i et livsløpsperspektiv.* (NKVTS Rapport nr. 1, 2014). Oslo: Nasjonalt kunnskapscenter om vold og traumatisk stress.
- Thorkildsen, Inga Marte (2015). *Du ser det ikke før du tror det. Et kampskrift for barns rettigheter.* Vigmostad & Bjørke AS.
- Tjora, Aksel. (2012). *Kvalitative forsknings-metoder i praksis.* Oslo: Gyldendal Norsk forlag
As
- UNICEF (2014). *Barnekonvensjonen – barnas egne menneskerettigheter.* Hentet ut 02.03.16
fra: <https://www.unicef.no/barnekonvensjonen>
- Øvreeide, Haldor, 2009: Dialogprinsipper og dialogprosessen. I: *Samtaler med barn. Metodiske samtaler med barn i vanskelig livssituasjoner.* (kap. 4, s. 64-96). 3. utgave. Høyskoleforlaget.

Selvvalgt pensum

Aftenposten (2013). WHO mener vold mot kvinner er som en epidemi. Hentet ut 14.02.15 fra:

<http://www.aftenposten.no/nyheter/uriks/WHO-mener-vold-mot-kvinner-er-som-en-epidemi-7236016.html>

Bakketeig, E., Berg, M., Myklebust, T., Stefansen, K (2012). Barnehusevalueringen 2012.

Delrapport 1. *Barnehusmodellens implikasjoner for politiets arbeid med fokus på dommeravhør og rettsmedisinsk undersøkelse*. Hentet ut 17.03.16 fra:

https://www.regjeringen.no/contentassets/58bdb19885394a5eb28f21279dfb41ea/barnehus_delrapport1.pdf Oslo: Politihøgskolen forskning

Barne- og familiedepartementet (2005). *Strategi mot seksuelle og fysiske overgrep mot barn (2005-2009)*. Oslo: Barne- og familiedepartementet

Barne- og likestillingsdepartementet (2013). Barndommen kommer ikke i reprise. *Strategi for å bekjempe vold og seksuelle overgrep mot barn og ungdom (2014- 2017)*. Oslo: Barne- og likestillingsdepartementet

Barnesamtalen (2012). *Om DCM*. Hentet ut 01.05.16 fra:

<http://www.barnesamtalen.no/om.html>

Barnsbesteblogg (2014). *Taushet som språk*. Hentet ut 24.02.16 fra:

<http://barnsbesteblogg.com/2014/07/>

Borgen, G., Dyb, G., Hafstad, G. S., Jensen, T. K., Langballe, Å., Myhre, M., Øverlien, S. C.

(2011). *Seksuelle og fysiske overgrep mot barn og unge. Kunnskapsstatus. Revidert 2011*. Oslo: Nasjonalt kunnskapssenter om vold og seksuelle overgrep.

Bufdir (2015). *Seksuelle overgrep mot barn*. Hentet ut 03.03.16 fra:

http://www.bufdir.no/Statistikk_og_analyse/Oppvekst/Vold_og_overgrep_mot_barn/Seksuelle_overgrep_mot_barn/

Bufdir (2016). *Meldinger til barnevernet*. Hentet ut 03.03.16 fra:

http://www.bufdir.no/Statistikk_og_analyse/Barnevern/Bekymringsmeldinger/

Christoffersen, Jonas Fabritius & Kadafi Zaman (2016, 24.02) Redd Barna om TV 2s

overgrepstall: – Dette er bare toppen av isfjellet. *TV2*. Hentet ut 13.03.16 fra:

<http://www.tv2.no/nyheter/8065320/>

Fürniss, Tilman (1991). *The multiprofessional handbook of child sexual abuse – integrated management, therapy and legal intervention*. London: Routledge

Gangdal, Jon (2011). *Jeg tenker nok du skjønner det sjøl. Historien om Christoffer*. Kagge

forlag

Giæver, Wenche Lie (2015, 23.06). Høyere straffer for vold og overgrep mot barn. VG.

Hentet ut 03.03.16 fra: <http://www.vg.no/nyheter/innenriks/foreldre-og-barn/hoeyere-straffer-for-vold-og-overgrep-mot-barn/a/23475571/>

Harsem, Anne-Britt (2012). *Mammas svik. Datterens gripende historie fra Alvdal-saken og Gjerdrum*. Nova forlag.

Johannessen, A., Tufte, P.A., & Christoffersen, L. (2011). *Introduksjon til samfunnsvitenskapelig metode*. Oslo: Abstrakt forlag AS.

Killén, Kari (2009). *Sveket I. Barn i risiko- og omsorgssviktsituasjoner*. Kommuneforlaget AS

Kjellgren, Cecilia (2009). *Adolescent sexual offending. Prevalence, risk factors and outcome* (Doktoravhandling, Lunds Universitetet). Lund: Lunds Universitet

Leira, Haldis (1990): Fra tabuisert traume til anerkjennelse og erkjennelse. Del I. Om å arbeide med barn som har erfart vold i familien. *Tidsskrift for Norsk psykologforening* nr. 27, s. 16-22

Lovdata (2015). Lov om endringer i barnevernloven (utvidet adgang til å pålegge hjelpetiltak). Hentet ut 12.04.16 fra: <https://lovdata.no/dokument/LTI/lov/2015-08-07-81>

Meld. St. Nr.47 (2008- 2009). *Samhandlingsreformen*. Rett behandling – på rett sted – til rett tid. Hentet ut 07.03.16 fra: https://www.regjeringen.no/no/dokumenter/stmeld-nr-47-2008-2009-/id567201/?q=samhandlingsreformen&ch=1#match_0

Mossige, Svein (1998). *Har barnet mitt vært utsatt for seksuelle overgrep? En narrativ analyse av mødres fortellinger* (NOVA-rapport nr. 21/98). Oslo: Norsk institutt for forskning om oppvekst, velferd og aldring.

Mossige, Svein (2000). «Finnes forutsetninger i kulturen for at det skjer overgrep mot barn?» I: Mossige, S. (red.), *Personer som begår seksuelle overgrep mot barn. Forståelse, behandling og straff*. Norsk Ministerråd, TemaNord 2000:547

Poulsson, Anne (1992). *Seksuelle overgrep mot barn: veileder for alle som arbeider med barn, eller som kommer i kontakt med barn, som har vært utsatt for seksuelle overgrep*. Oslo: Sosialdepartementet

Prop. 106 L, 2012-2013: *Endringer i barnevernloven*. Tilråding fra Barne-, likestillings- og inkluderingsdepartementet 5. april 2013, godkjent i statsråd samme dag. (Regjeringen Stoltenberg II). Oslo: Det kongelige barne-, likestillings- og inkluderingsdepartementet

Redd barna (2015). *Jeg er her*. Hentet ut 24.02.16 fra: <http://www.reddbarna.no/jegerher>

Skogstrøm, Lene (2013, 11.09). Henlegger meldinger om overgrep mot barn uten å følge opp.

Aftenposten. Hentet ut 01.02.16 fra:

<http://www.aftenposten.no/nyheter/iriks/Henlegger-meldinger-om-overgrep-mot-barn-uten-a-folge-opp-7306412.html>

Sosial- og helsedirektoratet (2003). *Seksuelle overgrep mot barn: en veileder for*

hjelpeapparatet. Oslo: Sosial- og helsedepartementet og barn- og familiedepartementet

Statens barnehus (2008). *Informasjon til barn og unge*. Hentet ut 15.03.16 fra:

http://www.statensbarnehus.no/barnehus/kristiansand/rad_og_veiledning/?lang=nb

Stine Sofies Stiftelse. *Men, hvorfor forteller ikke barna noe?* Hentet ut 17.03.16 fra:

<http://veilederen.stinesofiesstiftelse.no/index.php?pageID=161&page=Kompetente+barn>

Søftestad, Siri, 2007: Rom for barnestemmer? I: Oltedal (red.): *Blikk på praksis:*

sosialarbeidere forteller fra yrkeslivet. (kap. 5, 104-124). Gyldendal Akademisk

Thoresen, S., & Hjemdal, O.K. (2014). *Vold og voldtekt i Norge. En nasjonal forekomststudie*

av vold i et livsløpsperspektiv. (NKVTS Rapport nr. 1, 2014). Oslo: Nasjonalt kunnskapssenter om vold og traumatisk stress.

Thorkildsen, Inga Marte (2015). *Du ser det ikke før du tror det. Et kampskrift for barns*

rettigheter. Vigmostad & Bjørke AS.

Tjora, Aksel. (2012). *Kvalitative forsknings-metoder i praksis*. Oslo: Gyldendal Norsk forlag

As

UNICEF (2014). *Barnekonvensjonen – barnas egne menneskerettigheter*. Hentet ut 02.03.16

fra: <https://www.unicef.no/barnekonvensjonen>